

3. Кочетков А. Общественное устройство цивилизации фронта / Александр Кочетков // Хвиля, 31.08.16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hvylya.net/analytics/politics/obshhestvennoe-ustroystvo-tsvivilizatsii-frontira.html>
4. Чорновол І. Компаративні фронтири: світовий і вітчизняний вимір // Ігор Чорновол. – Київ: Критика, 2016. – 376 с.
5. Швецов С. Україна – клинок фронтира или щит пограничья? / Святослав Швецов // Хвиля, 03.09.16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/society/ukraina-klinok-frontira-ili-shhit-pogranichya.html>
6. Avatar. Dir. James Cameron (2009). 20th Century Fox. DVD.
7. Caldwell W.W. American Narcissism: The Myth of National Superiority / Wilber W. Caldwell – New York : Algora, 2006. – 196 p.
8. Interstellar. Dir. Christopher Nolan (2014). Warner Bros. DVD.
9. The Martian. Dir. Ridley Scott (2015). 20th Century Fox. DVD.
10. Slotkin R. Gunfighter Nation: The Myth of the Frontier in Twentieth-Century America / Richard Slotkin. – New York : Harper Perennial, 1992. – 850 p.
11. Smith-Rosenberg C. This Violent Empire: The Birth of an American National Identity / Carroll Smith-Rosenberg. – Chapel Hill, NC. : University of North Carolina Press, 2010. – 512 p.
12. Space and Beyond: The Frontier Theme in Science Fiction / Gary Westfahl, ed. – Westport, CT : Greenwood Press, 2000. – 207 p.
13. Turner F.J. The Significance of Sections in American History // Rereading Frederick Jackson Turner: “The Significance of the Frontier in American History” and Other Essays. – New York: Holt, 1994. – 276 p.
14. Weir A. The Martian / Andy Weir. – Broadway Books; eBook, 2011. – 333 p. – Online at: <https://taostigerscience.files.wordpress.com/2015/10/the-martian-andy-weir.pdf>
15. Wilson W. Ideals of America / Woodrow Wilson // Atlantic Monthly, XC. – Dec. 1902. – P. 721–734.

УДК 821.152.1

Н.-М. І. Кураш

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Особливості міфологічного світогляду у циклі романів Й. Колфера про Артеміса Фаулу

Кураш Н.-М. І. Особливості міфологічного світогляду у циклі романів Й. Колфера про Артеміса Фаулу. В статті здійснена спроба дослідження в напрямі функціонування в творі міфологічного світогляду на прикладі серії романів Йона Колфера про Артеміса Фаула. Використані автором методи і прийоми концепції неоміфологізації підкреслюють сучасну направленість твору і відображають в ній процеси ХХІ століття. Міфологічний світогляд використаний в серії творів про Артеміса Фаула на сюжетотворчому, образному і міфопоетичному рівні, утворює полотно для розробки автором ідей культури і виховання, глобалізації і екології.

Ключові слова: неоміфологізація, міф, кельти, світогляд, міфопоетика.

Кураш Н.-М. И. Особенности мифологического мировоззрения в цикле романов Й. Колфера об Артемисе Фауле. В статье предпринята попытка исследования в направлении функционирования в произведении мифологического мировоззрения на примере серии романов Йона Колфера об Артемисе Фауле. Используемые автором методы и приемы концепции неомифологизации подчеркивает современную направленность произведения и отражает в ней процессы ХХІ века. Мифологическое мировоззрение использовано в серии произведений о Артемисе Фауле на сюжетотворческом, образном и мифопоэтическом уровнях, и образует полотно для разработки автором идей культуры и воспитания, глобализации и экологии.

Ключевые слова: неомифологизация, миф, кельты, мировоззрение, мифопоэтика.

Kurash N.- M. I. The peculiarities of a mythological worldview in Artemis Fowl series by E. Colfer. The article aims at studying the way of functioning of a mythological worldview in a piece of writing, using a series of novels about Artemis Fowl by Eoin Colfer as an example. The methods and techniques of the neo-mythologization conception employed by the author emphasize contemporary orientation of this work and reflect the processes of the ХХІ century. The mythological worldview used in a series of works about Artemis Fowl, at plot-forming, imaginative and mythopoetic levels creates a canvas, which helps the author to develop ideas of culture and education, globalization and ecology.

Key words: myth, the Celts, worldview, mythopoeitics.

Література ХХІ століття являє собою синтез досягнень попередніх культур і створює нову унікальну традицію, побудовану на оксюмороні. В її основі концепція неоміфологізації, що створює

новий погляд на міф, порушуючи його первинні функції. Міф ХХІ століття з площини надпризначення переходить на рівень побутових ситуацій, і проектує нові міфологічні історії, а відтак нову літературу. Для усвідомлення сучасних текстів, потрібно застосовувати нові підходи

прочитання. При прочитанні текстів серії про Артеміса Фаула потрібно звернути увагу на категоріальну для розуміння дефініцію – міфологічний світогляд. Міфологічний світогляд поєднує в собі сакральне з загальнодоступним і вважається первинним, відтак лише частково і ситуативно притаманним сучасній людині. Проявляється у вірі в забобони, традиції і окремі язичницькі ритуали. Реалії сучасного світу потребують раціоналізму і відповідного практичного світогляду, однак звернення авторів до даного типу показує необхідність повернення до минулого, що містить певну спадкоємність культури і проблематики.

Здійснюючи аналіз наукових розвідок поняття міфологічна свідомість на базі досліджень Я. Погрібної в ключі поняття міфологізація (А. Гардуз) і неоміфологізація (С. Гуцол), дотичних до теми нашого дослідження, ми дійшли висновку, що можна стверджувати про малу кількість даних розвідок в секторі ірландської сучасної дитячої літератури. Спираючись на потужну теоретичну базу досліджень – А. Гардуз «Про міфопоетичну парадигму» [2], С. Гуцол «Філософські основи психологічних досліджень неоміфологізму в культурі постмодерну» [3], А. Нямцу «Міф. Легенда. Література» [11], Я. Погрібної «Аспекти сучасної міфопоетики» [12], ми ставимо перед собою дані завдання: аргументувати наявність в творах Й. Колфера міфологічного світогляду на образному, сюжетному і міфопоетичному рівнях, визначити роль міфологічного світогляду як прийому автора і внутрішньотекстового організатора сюжету.

Серія ірландського автора Йона Колфера про Артеміса Фаула написана в ключі концепції неоміфологізації. Прояви міфологічного світогляду наявні в першу чергу на міфопоетичному рівні. Ірландський автор свідомо використовує в дитячій серії книг «Артеміс Фаул» «міфопоетичне мислення». Досліджуючи таке явище, І. Дьяконов характеризує його наступним чином «це мислення тропічне в якому є нерозділеність раціонально-логічного та образно-емоційного начала» [5:62]. Й. Колфер створює художню реальність представлену сучасним світом з усіма його технічними можливостями, паралельно до якого існує світ магії, підпорядкований старовинним ритуалам. Світ, вигаданий автором, поєднує в собі раціональну скептичність: чарівні істоти керуються законами фізики і мають дивну на цьому фоні прив'язаність до емоційно не обґрунтованого (підсвідоме зцілення ворога).

А. Гардуз зазначає, що міфопоетична система твору проявляється в двох варіантах, «перший: коли твір насичений міфологічними елементами чи паралелями до них (алюзіями, ремінісценціями тощо), які не становлять, однак, сюжетотворчої структури, а отже, сформований у тексті міфопоетичний комплекс не має впорядкованого подієвого стрижня, ядра чи ряду таких стрижнів,

ядер (такі міфопоетичні системи називаємо мозаїчними, або фрагментними). Другий варіант репрезентації міфопоетичної системи спостерігаємо, якщо наявна у творі міфопоетична складова є для нього і структуротворчою і (будучи наскрізною в тексті чи панівною в певному текстовому фрагменті) може розглядатись як міфопоетичний мотив, сюжет» [2:26–27]. Творіння Й. Колфера можна вважати, згідно з цього твердження, другим варіантом, адже протягом усього твору читач стикається з міфопоетичною основою.

Найяскравішим прикладом прояву кельтського міфу в творі Й. Колфера, є війна між богами і людьми, визначена беззаперечним програвом перших. «Наближався занепад ірландських богів. Новий народ прибув з-за моря, щоб вступити в боротьбу з племенем богині Дану за владу над Ірландією. І нові прибульці виявилися вже не богами, а такими ж смертними, як ми з вами» [8:191]. Така дивна історія про перемогу людей над богами має пояснення в самій міфології кельтів, адже люди, що прибули до Ірландії, або, як її тоді називали, Ерін, були потомками богів. Їм вдалось перемогти плем'я богині Дану і останнім прийшлося ховатися. Тим, хто не захотів покинути Ірландію, «було необхідно знайти для себе новий притулок, і їх король, Дагда, вирішив виділити кожному богу, що залишається в Ірландії Сідху. Ці сідхи представляли собою кургани, або штучні пагорби, кожен з яких мав особливі врата, провідні в підземне царство нескінченної насолоди і небаченої розкоші» [5:145].

Й. Колфер пише: «Колись ми і вони якимось жили разом. Ми не лізли в їх чарівні пагорби, а вони взамін давали нам деякі чарівні послуги» [8:201]. Це було надзвичайно давно, якщо вірити автору, а феї і досі жаліють про втрачену землю: «Як міг чарівний народець відмовитись від такої благодаті. Але колись її предки програли вершикам битву за виживання – їх було занадто багато» [8:202]. Конфлікт, що описується автором на початку серії, стає зав'язкою серії конфліктів, що демонструють проблеми між двома світами. Розповідаючи про вершків автор акцентує увагу на раціоналізмі людей, їх агресивності і відірваності від природи. Демонструючи раціональний світогляд, в протилежність людям, описується «чарівний народець», який є проявом міфологічного світогляду. Використання Й. Колфером в серії романів про Артеміса Фаула міфологічного світогляду підкреслює протистояння двох світів, людей й чарівного народу. При тому суттєво, що міфологічний світогляд притаманний представникам двох світів. На рівні образів продовжується кореляція двох центральних персонажів — Елфі і Артеміса. Елфі, як представниця світу чарівного, не може мати іншого типу світобачення, тоді як Артеміс — вундеркінд — мав би спиратись на раціональний тип мислення і відкидати всі можливі фантазії, однак в силу

свого віку він вірить в наявність чарівних світів. Така нерозривність показує глибокий зв'язок з дитячою наївною вірою і дає можливість допускати, що вся строгість і розважливості Артеміса всього лиш маска. У сюжетній лінії роману від сучасної цивілізації потерпають в першу чергу представники «чарівного народу», що зазнають небезпеки через отруєння людьми землі, води і повітря. Конфлікт між світами завжди був пов'язаний з намаганням людей контролювати і панувати, незважаючи на потреби інших. Так, Й. Колфер розкриває екологічну проблематику. Для міфологічного світогляду притаманний нерозривний зв'язок з природою, ототожнення себе з нею. В такому ключі здається цілком логічною єдність Елфі з природою і прагненням потрапити в світ вершків, щоб політати над зеленими пагорбами і побережжям Ірландії. Для Артеміса, головного героя серії, проблеми екології не є цікавими і важливими. Тому для підкреслення важливості збереження природи і задля виховання Артеміса, автор вводить наслідки для нерозважливої поведінки головного героя. Викрадений і проданий лемура стає єдиним засобом порятунку матері. Проблема в тому, що Артеміс в прагненні наживи віддав лемура в руки таксидермістів і ті знищили тваринку. Автор ілюструє непривабливу ситуацію, що викликає, попри черствість Артеміса, в нього огиду до дій таксидермістів, що винищують рідкісних тварин, перетворивши це в своєрідну забаву. З вище сказаного можна зробити висновок, що Артемісу притаманний зв'язок з природою. А відповідно Артеміс є носієм міфологічного світогляду.

На рівні сюжету міфологічний світогляд проявляється в безлічі ситуацій. Прикладом такого явища у творах Й. Колфера є ритуал набуття магії, який має явно друїдське коріння «чарівна істота повинна відправитись до древнього дуба, що росте у закруті річки, і підібрати там жолудь, до того ж це треба зробити коли місяць повний» [8:267]. Відомо, що у друїдів особливо шанувався дуб. Друїди перетворювали дубові гаї на справжні святилища і культові центри, а дубові гілки використовували в різних ритуальних обрядах» [6:37]. Поклоніння дубу у друїдів було пов'язане з ототожненням цього дерева зі «світовим деревом». Ю. Березкін зазначав: «Світове древо – це вертикальна вісь в уявній картині світу, яка зв'язує кілька ярусів світобудови» [1]. Зважаючи на те, що не збереглися кельтські космологічні міфи, можна припустити, що кельтська міфологія про створення світу і світобудову була схожою з скандинавською, де фігурує вічнозелене дерево життя Іггдрасіль, що є структурною основою всього суцього і поєднує

собою дев'ять світів. «Дуб шанували за його особливу міцність і довговічність; деякі бачили в ньому земне втілення всесвітнього Дерева Життя, сполучаючого світ смертних з потойбічним світом. Дуби незмінно асоціювалися з небесами, і багато кельтських рельєфів і статуй, знайдених в археологічних розкопках, як виявилось, зроблені з деревини дуба, що саме по собі показує, яким шануванням користувався дуб» [6:37]. Особливе значення для кельтів, як і для інших народів, мала і ріка: «Кельти, як і інші народи арійського походження, поклонялись рікам» [6:39], тому не дивно, що для проведення ритуалу потрібна вода, адже це вона є символом життя. У Й. Колфера цей елемент відображений в особливому значенні «закруту річки», де саме і має проходити ритуал отримання магії.

Особливе місце у кельтському міфологічному світосприйнятті відводиться слову фіксованому у письмі. Письмо – це практичний додаток магії і букв, підвладних богу Вязателю – Огмі, який міг нести серйозні загрози і служити прокляттям чи заклинанням.

Коли в легендарних текстах йдеться про огамічні писемності, вони завжди використовувалися з магічними цілями. У Й. Колфера є згадка про дивну Книгу чарівного народу, «своєрідну Біблію», в якій записані правила і закони, які мають виконувати чарівні істоти «зрозуміло, книга була написана на гном'ячій мові, щоб її не могла прочитати звичайна людина» [8:21]. І хоча автор і називає таємничу мову – «гном'ячою», важко не зауважити, що вона схожа на огамічні писемності, так як і гном'яча мова вони не читаються в звичній для нас послідовності зліва-направо чи навпаки, читати тексти написані огам надзвичайно важко, оскільки «огам являє собою комбінацію паралельних рисок в групах від однієї до п'яти. Групи рис були різної довжини і займали чотири різні позиції перпендикулярно всюдисущої допоміжної лінії – druim «хребет» (або srac «простір») [4:801]. Письмо, використане у книзі, треба було читати з середини, направляючись від центру до стрілки, що вказувала напрямком.

З сказаного вище, можна зробити висновок, що в серії романів про Артеміса Фаула, Йона Колфера, функціонує особливий тип світогляду, що опирається на міфи і називається міфологічним. Він проявляється на різних рівнях тексту і несе в собі основне проблемно-тематичне навантаження. Прояви міфологічного світогляду виконують сюжетотворчі і образотворчі функції. І здійснює унікальний синтез протиріч, що допомагає читачеві усвідомити основну проблематику твору.

Література

1. Березкін Ю. Об универсалиях в мифологии [Електронний ресурс] / Ю. Березкін. – Режим доступу: http://kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-275-3/978-5-88431-275-3_22.pdf

2. Гардуз А. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській «прозі про землю» кінця XIX – першої третини XX ст. : [монографія] / А. Гардуз. – Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 198 с.
3. Гуцол С. Ю. Философские основания психологических исследований неомифологизма в культуре постмодерна / С. Ю. Гуцол // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди» – Дод. 4 до Вип. 31, Том III (11): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К. : Гнозис, 2014. – С. 282–288.
4. Дириггер Д. Алфавит / Д. Дириггер. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1963. – 659 с.
5. Дьяконов И. Архаические мифы Востока и Запада / И. Дьяконов. – М. : Наука, 1990. – 247с.
6. Кельтская мифология / энциклопедия. – М. : Эксмо, 2002. – 608 с.
7. Колфер Й. Артемис Фаул. Затерянный мир / Й. Колфер. – М. : Эксмо, 2007. – 576 с.
8. Колфер Й. Артемис Фаул. Интеллект против волшебства / Й. Колфер. – М. : Эксмо, 2003. – 416 с.
9. Колфер Й. Артемис Фаул. Код вечности / Й. Колфер. – М. : Эксмо, 2012. – 528 с.
10. Колфер Й. Артемис Фаул / Йон Колфер. – М. : Домино, 2011. – 416 с.
11. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература / А. Нямцу. – Чернівці: ЧНУ РУТА, 2007. – 521 с.
12. Погребная Я. В. Аспекты современной мифопоэтики [Электронный ресурс] / Я. В. Погребная // СГУ, 2010. – Режим доступа : <http://www.niv.ru/doc/pogrebnaaya-aspekty-mifopoetiki/index.htm>.

УДК 821 – 31.091

Н. Ю. Нев'ярович

Херсонський державний університет

Епістемологічні функції античних антропонімів у сучасному постмодерністському романі

Нев'ярович Н. Ю. Епістемологічні функції античних антропонімів у сучасному постмодерністському романі. У статті розглядається проблема специфіки художнього значення та функцій історичних поетонімів у постмодерністському романі (на матеріалі творів американського письменника Дж. Хеллера «Уяви собі картину», італійського романіста У. Еко «Ім'я троянди» та австрійського романіста К. Рансмайра «Останній світ»). Автори звертаються до античних історичних постатей Сократа, Аристотеля, Овідія та ін. У контексті постмодерністської парадигми історичні поетоніми виконують функцію епістем художньої свідомості «перехідної доби» – сумніву, недовіри до авторитетів, змінюваності світу.

Ключові слова: епістемологічні функції, епістема, антропонім, історичний поетонім, постмодернізм, сучасний роман, недовіра до метанаративів, сумнів, іронія.

Нев'ярович Н. Ю. Эпистемологические функции античных антропонимов в современном постмодернистском романе. В статье рассматривается проблема специфичности художественного значения и функций исторических поэтонимов в постмодернистском романе (на материале произведений американского писателя Дж. Хеллера «Вообрази себе картину», итальянского романиста У. Эко «Имя розы» и австрийского прозаика К. Рансмайра «Последний мир»). Авторы обращаются к античным историческим личностям Сократа, Аристотеля, Овидия и др. В контексте постмодернистской парадигмы исторические поэтонимы выполняют функцию эпистем художественного сознания «переходного периода» – сомнения, недоверия к авторитетам, изменчивости мира.

Ключевые слова: эпистемологические функции, эпистема, антропоним, исторический поэтоним, постмодернизм, современный роман, недоверие к метанарративам, сомнение, ирония.

Nevyarovich N. Y. «Epistemological functions of ancient anthroponyms in the modern postmodern novel». The article deals with the problem of specificity of the artistic value and functions of the historical poetonyms in postmodern novel (based on the works by American writer J. Heller "Imagine a picture", Italian novelist U. Eco "The Name of the Rose" and Austrian writer Ch. Ransmayr "The Last World"). The authors advert to such ancient historical figures as Socrates, Aristotle, Ovid, etc. Within the context of post-modern paradigm historical poetonyms carry the function of epistemes of the artistic consciousness while the "transitional period" – doubt, distrust of the authorities, the alternability of the world.

Keywords: epistemological functions, episteme, anthroponym, historical poetonym, postmodernism, contemporary novel, meta-narrative distrust, doubt, irony.

Художня семантика та функції антропонімів у тексті сучасного літературного твору є актуальною проблемою вітчизняного та зарубіжного літературознавства. Літературній поетичній ономастиці присвятили праці С. Зинін, В. Калінкін, В. Кухаренко, Б. Ларін, В. Михайлов,

В. Виноградов, В. Ніконов, Ю. Тинянов, О. Фонякова та ін. Ґрунтовний огляд наукових ідей було зроблено у дослідженнях останніх років О. Алтухової [1], Н. Виноградової [2] та ін. Проведений аналіз робіт засвідчує, що сформувалася певна методологічна основа ономапоетики, яку складають положення робіт В. Виноградова про образні та характеристичні